

SAĞLIK HİZMETLERİNDE LİDERLİK KAVRAMI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARIN VOSVIEWER İLE BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

İbrahim GÜN¹

Öz

Sağlık hizmetlerinde liderlik kısıtlı sağlık insan gücü kaynağından en iyi şekilde yararlanmayı kolaylaştıran yönetsel bir anahtardır. Başarılı liderler sağlık hizmetlerinin sunulduğu örgütleri etkililik ve verimlilik adına çok iyi noktalara taşımakla kalmazlar, aynı zamanda sağlık profesyonellerinin işlerine ve örgütlerine bağlılıklarında, iş tatminlerinde, motivasyonlarında olumlu etkiler oluştururlar. Sağlık hizmetlerinde liderliğin önemi özellikle kriz zamanlarından sonra daha çok anlaşılmıştır. Son yıllarda yaşanan COVID-19 pandemisi, deprem felaketi gibi sağlık hizmetlerini derinden etkileyen krizler, etkili liderlere olan ihtiyacı gözler önüne sermiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı sağlık hizmetlerinde liderlik ile ilgili yapılmış olan çalışmaların bibliyometrik analiz yöntemi ile değerlendirilmesi ve genel görünümünü ortaya konulması amaçlanmıştır. Sağlık hizmetlerinde liderliğin hangi kavramlar ile daha yakın ilişkili olduğu ve gelecek araştırmalarda yazarlara yön göstermesi açısından bu çalışmanın önemli teorik katkılarına olduğu düşünülmektedir. Sağlık hizmetlerinde liderlik literatürünün zaman içerisinde gelişmesi ve uygulamaya dönük önerilerin hayata geçirilmesi ile ortaya çıkan olumlu durumdan gerek sağlık işletmeleri gerek sağlık hizmeti alan hastalar ve yakınları dolaylı olarak olumlu etkilenebilir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Hizmetlerinde Liderlik, Liderlik, Sağlık Hizmetleri, Bibliyometrik Analiz
JEL Sınıflandırması: M10, M19, I19

A BIBLIOMETRIC ANALYSIS ON HEALTHCARE LEADERSHIP BY USING VOSVIEWER

Abstract

Leadership in healthcare is a managerial key that facilitates optimal utilization of limited human resources in the health sector. Successful leaders not only advance the organizations providing healthcare services in terms of effectiveness and efficiency, but also positively impact healthcare professionals' commitment to their work and organizations, job satisfaction, and motivation. The significance of leadership in healthcare has become particularly evident following periods of crisis. Recent crises that have profoundly affected healthcare services, such as the COVID-19 pandemic and earthquake disasters, have underscored the need for effective leaders. In this context, the present study aimed to assess and present an overview of the research on healthcare leadership using bibliometric analysis. It is believed that this study offers significant theoretical contributions by identifying the concepts most closely associated with healthcare leadership and providing direction for future research. The development of healthcare leadership literature over time, alongside the implementation of practice-oriented recommendations, may result in positive outcomes that could indirectly benefit both healthcare organizations and patients and their families receiving care.

Keywords: Healthcare Leadership, Leadership, Healthcare, Bibliometric Analysis
JEL Classification: M10, M19, I19

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Batman Üniversitesi, ibrahim.gun@batman.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1674-9097

1. Giriş

Liderlik insanlık tarihinden bu yana var olan soyut bir kavramdır ve tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır. Julius Caesar'ın M.Ö. 50'li yıllarda Roma senatosu önünde yaptığı konuşmada liderlerin taşıması gereken özelliklerden bahsettiği belirtilmektedir. Homeros, İlyada ve Odyssea eserlerinde liderliğe dair çeşitli tanımlamalarda bulunmuştur. Platon'un kaleme aldığı Anabasis (On Binlerin Dönüşü), etkin ve etik liderlik konusunda önemli bilgilerin yer aldığı ilk kitaplardan biridir. Platon, liderliği ilk anlamlandıran ve isimlendiren öncüler arasında kabul edilmektedir (Şahne ve Şar, 2015: 112). Liderlik kavramını açıklayan uluslararası öncü çalışmalar, insanları etkileme ve yönlendirme üzerinde durmuştur ve böylece etkili liderlik için etkileşime vurgu yapmıştır (Gün ve Aslan, 2018: 218). Ulusal literatürde yapılmış olan liderlik tanımları incelendiğinde Eren (2013: 435) liderliği "Bir grup insanı belirli amaçlar etrafında toplayabilme, bu amaçları gerçekleştirmek için onları ne yapacakları konusunda harekete geçirme bilgi ve yeteneğinin birleşimi" olarak ifade ederken, Koçel (2015: 668) ise "Belirli şartlar altında, belirli kişisel ya da grup amaçlarını gerçekleştirmek üzere, bir kimsenin başkalarının faaliyetlerini etkilemesi ve onları yönlendirme süreci" olarak tanımlamıştır. Yapılan tanımlamalardan hareketle özetle liderlik kavramı için ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere insanları harekete geçirebilmektir denilebilir. Her sektörde olduğu gibi sağlık sektöründe de liderlerin rolü yadsınamaz derecede önemlidir. Hizmet sektörünün en önemli kollarından biri olan sağlık sektörü, yüksek derecede emek gerektiren bir alandır. Günümüzde, insana verilen değer hem iş yerinde hem de günlük yaşamda daha fazla takdir edildiği bir dönemde, insan sağlığını ve yaşam kalitesini geliştirmeyi hedefleyen sağlık sektöründe yönetim, büyük bir önem taşımaktadır (Keklik, 2012: 74).

Yönetimin ve dolayısı ile liderlik kavramının ilk insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Bununla beraber teorik altyapısı ise henüz gelişme aşamasındadır. Sanayi devriminden sonraki yıllarda yönetim ve liderlik kavramları bilimsel olarak incelenmeye başlandığı için bu konularda bilimsel bilgi sürekli gelişmekte ve artmaktadır. Bilimsel ilerleme, mevcut çalışmaların ve gelişmelerin takip edilmesi ve tespit edilen boşlukların doldurulmasıyla sağlanır. Bu amaçla, bilimsel alanda ilerlemeyi desteklemek için bu alanı kapsamlı bir şekilde bilmek ve takip etmek gereklidir. Bilimsel çalışmaların izlenmesi ve farklı bakış açılarını değerlendirmek için bibliyometrik yöntem kullanılabilir. Bibliyometrik analiz dergi, yazar, yayın ve atıf gibi faktörleri analiz ederek ilişkileri ortaya koyar ve yeni araştırmalar için yön tayin eder (Akpınar, 2023: 118). Bibliyometrik analiz, bir konuda mevcut eğilimler ve yönünü belirlemesi, nicel olarak analizlere olanak sağlaması, literatürdeki boşlukları tespit edebilmeye olanak sağlaması açısından oldukça kullanışlı bir yöntemdir (Baynal Doğan vd., 2021: 166). Ayrıca, akademik çalışmaların incelenmesi, yeni araştırma konularının tespit edilmesi ve araştırmacılar ile kurumların başarılarının değerlendirilmesi gibi çeşitli amaçlar için de bibliyometrik analizden faydalanmak mümkündür (Kaya ve Küçükçene, 2023: 77). Bibliyometrik çalışmalar, belirli konularda ortaya çıkan eğilimleri belirlemenin yanı sıra yazarlar ve kurumlar arasındaki iş birliği modellerini ortaya çıkarır. Bu nedenle, bibliyometrik analiz ile bir konu hakkında genel bir bakış açısı oluşturmak, olası boşlukları belirlemek, daha iyi incelenmesi gereken noktaları keşfetmek ve farklı çalışmaların ilgili alana katkılarını tespit etmek mümkündür (Aydogdu, 2024: 36).

Mevcut literatürde gerçekleştirilmiş olan liderlik bibliyometrik analizleri incelendiğinde bu çalışmaların genellikle liderlik tarzları üzerinden yapıldığını, sağlık hizmetlerinde liderlik üzerine yapılmış olan çalışmaların da mesleklere göre incelendiği saptanmıştır. Örneğin Aydogdu (2024: 34-52) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada hemşireler özelinde dönüşümcü liderliğin bibliyometrik analizini ele almıştır. Baynal Doğan vd. (2021: 161-189) ise çalışmalarında liderlik tarzlarının bibliyometrik analizine yer vermiştir. Sağlık sektörü sürekli yenilenen dinamik bir alandır. Bu süreci yönetmek diğer işletmelere kıyasla daha karmaşık ve zordur (Gün ve Aslan 2018: 221). Dolayısıyla etkili liderlere daha çok ihtiyaç vardır. Özellikle son yıllarda yaşanan salgınlar, savaşlar ve doğal afetler sağlık hizmetlerini derinden etkilemekte ve zor durumda bırakmaktadır. Karşılaşılan kriz durumlarında sağlık işletmelerinde liderliğin önemi bir adım daha ön plana çıkmaktadır. Sağlık hizmetlerinde liderlik son yıllarda ilgi duyulan alanlardan birisi olmasına rağmen yapılan literatür

taraması sonucunda sağlık hizmetlerinde liderlik üzerine gerçekleştirilmiş bibliyometrik analize rastlanmamıştır. Bu kapsamda gerçekleştirilen bu çalışma sağlık hizmetlerinde liderlik üzerine WoS Core Collection'da taranan eserlerin bibliyometrik analizini yaparak, sağlık hizmetlerinde liderlik üzerine üretilmiş olan bilginin genel panoramasını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Gerçekleştirilen bu çalışma ile sağlık hizmetlerinde liderlik üzerine yazılmış eserlerin genel bir çerçeveden sunuluyor olması araştırmannın özgün yanını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda sağlık hizmetlerinde liderlik ile ilgili ortaya konulmuş olan eserlerin yıllara göre dağılımı, eserlerin tarandığı indeksler, yazar atıf analizi, ortak yazar analizi, ülke atıf analizi, kurum atıf analizi, anahtar sözcük analizi, metin ve atıfların bibliyometrik eşleşme analizi ve yazarların ortak atıf analizleri incelenmiştir.

2. Literatür Özeti

Liderlik, sosyal bilimler alanında yönetim ve örgütsel davranış literatürünün temel konularından biri olmuştur ve bu alandaki bilimsel yayınların sayısı her geçen gün artmaktadır. 1923-1989 yılları arasında liderlikle ilgili makalelerin sadece %8'i yayımlanmışken, 1990'lardan itibaren çalışmaların sayısında belirgin bir artış gözlenmiştir. 2010-2019 yılları arasındaki makaleler ise tüm liderlik makalelerinin %66'sını oluşturmaktadır (Kaya ve Küçükçene, 2023: 76). Özellikle son 15-20 yıl içinde, sağlık hizmetlerinde liderliğin önemi ve resmi liderlik eğitiminin farkındalığı büyük ölçüde artmış (Sonnino, 2016: 19), 2020 yılı itibarıyla de COVID-19 pandemisine bağlı olarak liderlik konusunda gerçekleştirilen çalışmaların sayılarında önemli oranlarda artış göstermiştir. Yaşanılan krizlerde ve zorlu süreçlerde liderliğe olan ihtiyacın daha fazla hissedildiği yayımlanan bilimsel eser sayılarındaki artış ile anlaşılmaktadır.

Sağlık hizmeti organizasyonları güçlü, kapsamlı ve işbirlikçi liderlik gerektiren karmaşık ortamlardır (Sonnino, 2016: 19). Liderlik her zaman, her yerde ve herhangi bir fonksiyonda gerçekleşebilir. Bu durum sağlık hizmeti sunumunda da geçerlidir. Birçok klinisyen için liderlik, bir servis turu veya çok disiplinli bir ekip toplantısını yönetmek gibi sadece klinik görevlerine atfedilebilecek görevleri yerine getirmeyi içerebilir (Kumar, 2013: 39). Sağlık kuruluşlarında da her organizasyonda olduğu gibi, etkili liderlik büyük önem taşır. Liderin varlığı, organizasyonun başarısının anahtarıdır. Başarı, liderin yetenekleri ve yönetim becerileriyle sağlanır (Uysal vd., 2012: 27). Sağlık hizmetlerindeki hızlı değişiklikler, gelişmiş ve üretken bir toplum oluşturma çabaları, karmaşık teknolojilerin kullanımı, artan rekabet ve yoğun insan ilişkileri, sağlık kurumlarındaki yöneticilerin liderlik davranışları sergilemesini zorunlu kılmaktadır (Özdemir vd., 2019: 2895). Uluslararası düzeyde liderlik konusundaki ilginin, liderliğin kurumsal verimlilik, kapasite ve yeni zorlukların üstesinden gelme açısından merkezi bir rol oynadığı özel ve kamu sağlık hizmeti organizasyonlarında açıkça görüldüğünü belirtmektedir (Lee vd., 2019: 28). Sağlık kurumlarındaki yöneticilerin olumlu liderlik davranışları arttıkça, çalışanların performansı, iş memnuniyeti ve hizmet kalitesi üzerindeki pozitif etkileri de artmaktadır (Özdemir vd., 2019: 2896). Sağlık kuruluşlarında bakım kalitesini artırmada da en önemli rolü lider oynar. Etkili bir lider, personeli güçlendirir, karşılıklı güven ortamı oluşturur, iş tatminini artırır, hasta bakım kalitesini yükseltir ve sağlık hizmetlerini daha erişilebilir hale getirmek için kurumsal bağlılık sağlar (Uysal vd., 2012: 27).

Etkili liderlik, sağlık sistem performansının iyileştirilmesine katkıda bulunan anahtar etkenlerden biri olarak tanımlanmasına rağmen, liderlerin hasta odaklı değişimle ilgili yeni sorumlulukları üstlenmeden önce temel yetkinlikleri geliştirmeleri gerekmektedir (Jeyaraman vd., 2018: 78). Günümüz liderleri dinleme, empati kurma, farkındalık, ikna etme, kavramsallaştırma, tahmin yeteneği, yöneticilik, insanların gelişimine bağlılık ve topluluk oluşturma becerilerine sahip olmalıdır. Sağlık hizmeti liderlerinin ayrıca dürüstlük, bağlılık, özgecilik ve özgünlük özelliklerine sahip olması gerektiğini gözlemiştir (Sonnino, 2016: 21). Sağlık hizmetlerinde liderlik, sadece yüksek standartları korumak için değil, aynı zamanda hizmetleri mükemmel seviyeye taşımak ve dönüştürmek için de kritik bir öneme sahiptir (Budak, 2018: 16). Günümüz sağlık liderlerinin asıl görevi, mükemmel bakım sonuçları sağlayarak hastaların çıkarlarına hizmet etmektir ancak bu hizmet sunulurken en az girdi ile en fazla faydayı elde etmek öncelikler arasındadır (Al-Touby, 2012:

105-106). Bir başka ifade ile sağlık hizmetlerinin sunumunda liderlerden beklenen etkili ve verimli bir yönetim süreci yürütmeleridir. Sağlık Hizmetleri Liderlik İttifakı (Healthcare Leadership Alliance), altı büyük profesyonel üyelik organizasyonunun bir konsorsiyumu olarak, bireysel yeterlilik süreçlerine ilişkin araştırma ve deneyimlerini kullanarak, tüm sağlık yöneticileri arasında ortak olan beş yetkinlik alanı öne sürmüştür: Bunlar: İletişim ve ilişki yönetimi, profesyonellik, liderlik, sağlık sistemi bilgisi ve iş becerileri ve bilgisidir (Stefl, 2008: 360). Bunlar arasında liderliğin de bulunması sağlık hizmetlerinin yönetiminde lider yöneticilerin mevcudiyetine dair bir zorunluluk göstergesi olarak kabul edilebilir. Optimizm, şeffaflık, yüksek etik standartlar ve takipçilerini motive etme yeteneği ile tanınan etkili liderler, sağlık hizmeti organizasyonları tarafından sunulan bakımın kalitesi üzerinde güçlü bir etkiye sahip olabilirler ve liderleri eğitime tabi tutmak, etkili liderlerin yaratılmasında önemli bir adımdır (Jeyaraman vd., 2018: 78).

Yöneticilerin içinde bulunduğu koşullarda sergilediği liderlik tutumları, liderlik tarzı olarak adlandırılır. Yöneticilerin kişisel özellikleri, hedeflenen kitlenin özellikleri, yöneticide mevcut olan liderlik yetkisi ve organizasyondaki konumu, liderlik tarzlarının şekillenmesinde önemli rol oynar (Özdemir vd., 2019: 2895). Günümüz liderleri "görev" davranışları ve "ilişki" davranışları iki genel tür davranışa ihtiyaç duymaktadır. Görev davranışları, bireyin kendi hedeflerine ulaşmasını sağlar ve liderlerin başkalarını da hedeflerine ulaşmaları için yönlendirmesine olanak tanır. İlişki davranışları ise, liderin akranları ve astlarıyla öyle bir şekilde etkileşimde bulunmasını içerir ki herkes kendisiyle, birbirleriyle ve buldukları ortamlarla rahat hisseder (Sonnino, 2016: 20). Liderlerin davranışlarını geliştirmek adına sağlık profesyonelleri için birçok liderlik programı mevcuttur. Bunlar, kısa, kendi kendine yönlendirilen kurslardan tamamen finanse edilen ve genellikle önemli değişim yönetimi projelerini içeren özel burs programlarına kadar çeşitlenmektedir. Tıbbi Liderlik Yetkinlik Çerçevesi de bunlardan birisidir. Bu program, doktorların daha etkili bir şekilde liderlik yapabilmelerini sağlayacak yetkinlikleri geliştirmelerini vurgulayan ve teşvik eden bir araçtır Kumar (2013: 41). Diğer yandan özellikle İngiltere Ulusal Sağlık Hizmetleri Liderlik akademisi tarafından geliştirilen 360 Derece liderlik modeli de sağlık profesyonellerinin daha etkili lider olabilmelerini destekleyen önemli liderlik modelleri arasında yer almaktadır (Gün ve Aslan, 2018: 222). Sağlık hizmetlerinin etki ve verimli sunumunda, sunulan hizmetin kalitesinin artırılmasında ve karmaşık yapıya sahip olan sağlık örgütlerinin yönetilmesinde liderlere duyulan ihtiyacın her geçen yıl daha da artacağı açıktır.

3. Veri Seti ve Yöntem

Bu bölümde araştırmanın amacı ve soruları ile verilerin analizinin nasıl gerçekleştirildiğine dair bilgiler bulunmaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu çalışma, Web of Science (WoS) Core Collection tarafından taranan "sağlık hizmetlerinde liderlik (healthcare leadership)" ile ilgili yayınların bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesi ve konu ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların bütüncül bir bakış açısı ile değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Araştırma soruları şu şekildedir:

- Sağlık hizmetlerinde liderlik ile ilgili yayınlar ve bu yayınlara yapılan atıflar yıllar içerisinde nasıl bir seyir izlemiştir?
- En çok eser ortaya koyan ve en çok atıf alan araştırmacılar kimlerdir?
- Sağlık hizmetlerinde liderlik konusunda en çok eser üreten ülkeler hangileridir?
- Sağlık hizmetlerinde liderlik konusunda en çok iş birliği yapan yazar/lar kimlerdir?
- Sağlık hizmetlerinde liderlik konusunda en çok iş birliği yapan ülkeler kimlerdir?
- Sağlık hizmetlerinde liderlik konusunda yapılan çalışmalar en çok hangi disiplinde gerçekleştirilmiştir?

- Sağlık hizmetlerinde liderlik konusunda en çok eser yayınlamış olan dergiler hangileridir?
- Sağlık hizmetlerinde liderlik konusunda en çok kullanılan anahtar kelimeler nelerdir?

3.2. Verilerin Analizi

Bibliyometrik analizlerin gerçekleştirilebilmesi için Bibexel, Citespace, Scimat ve Vosviewer gibi programlar kullanılmaktadır. Bu çalışmada WoS Core Collection'da taranan yayınların Vosviewer (v.1.6.20) ile bibliyometrik analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırmada WoS veri tabanının kullanılması araştırmanın güvenilirliğini artıran önemli bir güvenilirlik göstergesidir. 10.05.2024 tarihinde "healthcare leadership" anahtar sözcüğüyle "tüm alanlar" seçilerek yapılan taramada 1032 sonuca ulaşılmıştır. Arama stratejisinde, yayınlar, bunlara yapılan atıflar, en çok eser üretilen ülkeler ve yazarlar, en çok iş birliği yapan yazarlar, çalışmaların hangi disiplinlerde yapıldığı, en çok eser yayımlamış olan dergiler ve anahtar kelimeler indirilen veriler arasında yer almaktadır. Ayrıca 2024 yılında arama yapılan tarih itibari ile 48 yayın olması sebebiyle 2024 yılı araştırma kapsamından çıkartılmamış olup, kestirim tarihi 10.05.2024 olarak belirlenmiştir. Yıllara göre en eski çalışma 1997 yılında gerçekleştirilmiş olup en yeni çalışmalar 2024 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalardan 757'si makale, 118'i derleme makale, 46'sı kitap bölümü 18'i erken görünüm çalışma ve geri kalanlar bildiri, editoryal içerik, kitap değerlendirmesi, editöre mektup gibi yayınlardan oluşmaktadır. Çalışmaların gerçekleştirildiği alanlar incelendiğinde %31,36'sının hemşirelik alanında, %8'inin yönetim, %3,96'sının sağlık politikaları, %2,51'inin de sağlık okuryazarlığı ve tele tıp alanlarında gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

4. Bulgular

Bulgular bölümü iki alt başlıkta değerlendirilmiştir. İlk bölümde sağlık hizmetlerinde liderlik ile ilgili WoS veri tabanı analiz bulgularına yer verilmiş olup, ikinci bölümde sağlık hizmetlerinde liderlik ile ilgili bibliyometrik analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

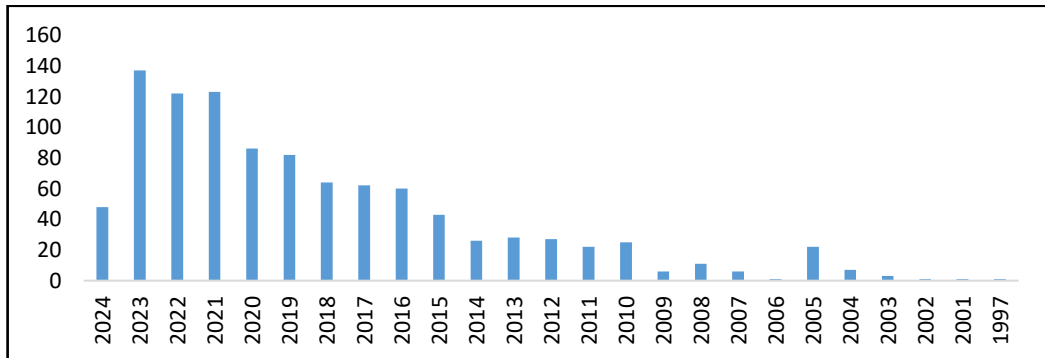
4.1. Sağlık Hizmetlerinde Liderlik ile İlgili WoS Veri Tabanı Analiz Bulguları

Bu bölümde WoS veri tabanından elde edilen bulgulardan yıllara, indekslere, yazarlara, ülkelere ve yayınevlerine göre eserlerin dağılım bulguları sunulmuştur.

4.1.1. Yıllara Göre Dağılım

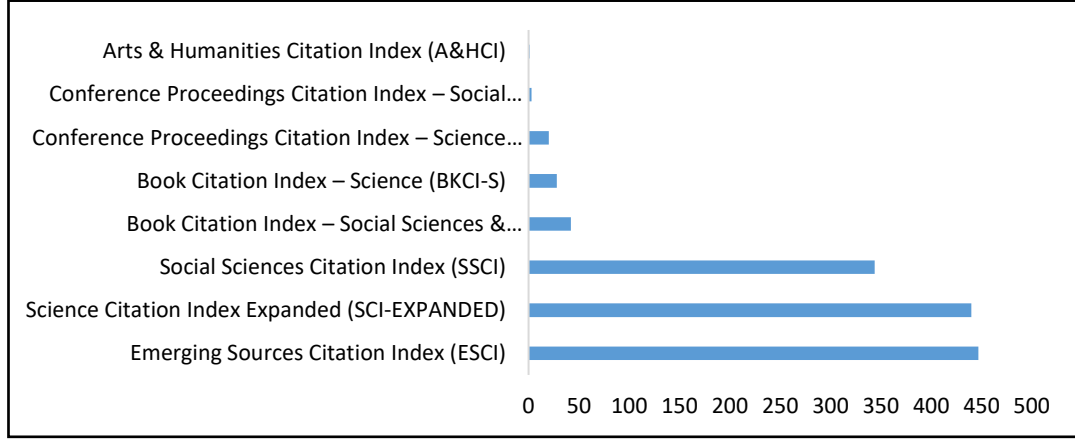
Gerçekleştirilmiş olan çalışmaların yıllara göre dağılımları incelendiğinde, bunların 48'inin 2024 yılında, 137'sinin 2023 yılında, 122'sinin 2022 yılında ve 123'ünün 2021 yılında gerçekleştiği görülmektedir (Grafik 1). Özellikle COVID-19'dan sonra ve son yıllarda sağlık hizmetlerinde liderlik kavramı üzerine yapılan çalışmalarda önemli bir artış olduğu görülmektedir. Bu çalışma için kullanılan veri seti 10.05.2024 tarihinde tarandığı için 2024 yılına dair veriler henüz tamamlanmamıştır. 2024 yılında araştırılan konu üzerine arama tarihi itibari ile 48 eserin yayımlanmış olması verilerin güncelliği açısından araştırmanın güçlü yanlarından biridir ve yılın ilk yarısı itibari ile konuya olan ilgide bir azalma olmadığı konusunda fikir vermektedir.

Grafik 1: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

4.1.2. İndekslere Göre Dağılım

Grafik 2: İndekslere Göre Dağılım

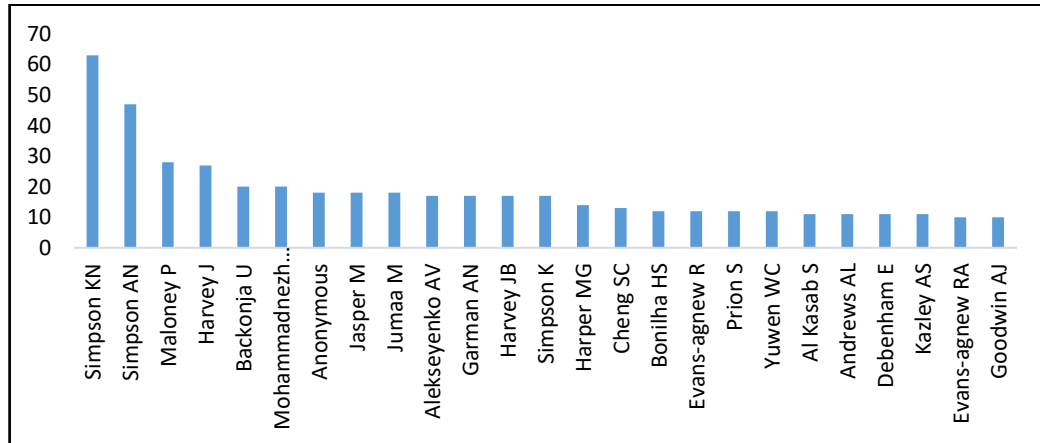

Konu ile ilgili olarak yayımlanan eserlerin indeksleri incelendiğinde %43.27 (447)'sinin Emerging Sources Citation Index (ESCI)'te, %42.59 (440)'unun Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED)'ta, %33,30 (344)'unun Social Sciences Citation Index (SSCI)'te, tarandığı görülmektedir. Diğer eserler ise, Book Citation Index (BKCI), Conference Proceedings Citation Index (CPCI), Arts & Humanities Citation Index (A&HCI) kapsamında indekslenmektedir (Grafik 2).

4.1.3. Yazarlara ve Ükelere Göre Dağılım

Sağlık hizmetlerinde liderlik anahtar kelimesi ile yapılan çalışmalarda en çok esere sahip olan yazarların Simpson K.N. (63 eser), Simpson A.N. (47 eser), Maloney P. (28 eser) ve Harvey J. (27 eser) olduğu görülmüştür. Eserlerin ülke açısından değerlendirmeleri yapıldığında ise en çok eserin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) (%65,05) ve İngiltere (%14,90) menşeli olarak yayımlandığı tespit edilmiştir (Grafik 3).

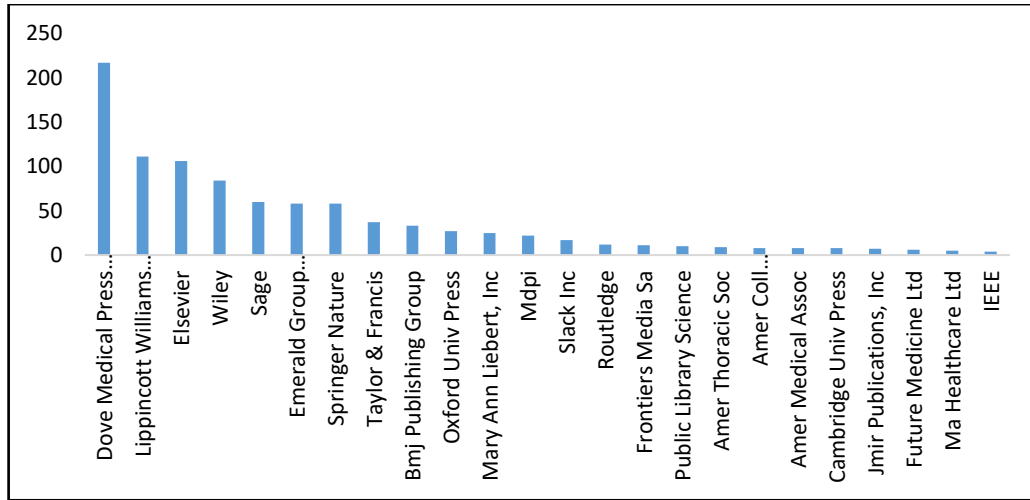
Grafik 3: Yazarlara Göre Eserlerin Sayılarının Dağılımı

4.1.4. Yayınevlerine Göre Dağılım

Sağlık hizmetlerinde liderlik çalışmalarını yayımlamış olan yayınevleri arasında en çok eser yayımlamış olan yayınevlerinin Dove Medical Press Ltd (217), Lippincott Williams & Wilkins (111), Elsevier (105), Wiley (84), Sage (60), Emerald Group Publishing (58) ve Springer Nature (58) olduğu görülmüştür. Eserler ayrıca Taylor & Francis, Bmj Publishing Group, Oxford Univ Press, Mary Ann Liebert, Inc, Mdpi gibi tatınmış yayınevleri tarafından da yayımlanmıştır (Grafik 4).

Grafik 4: Yayınlarına Göre Eserlerin Dağılımı

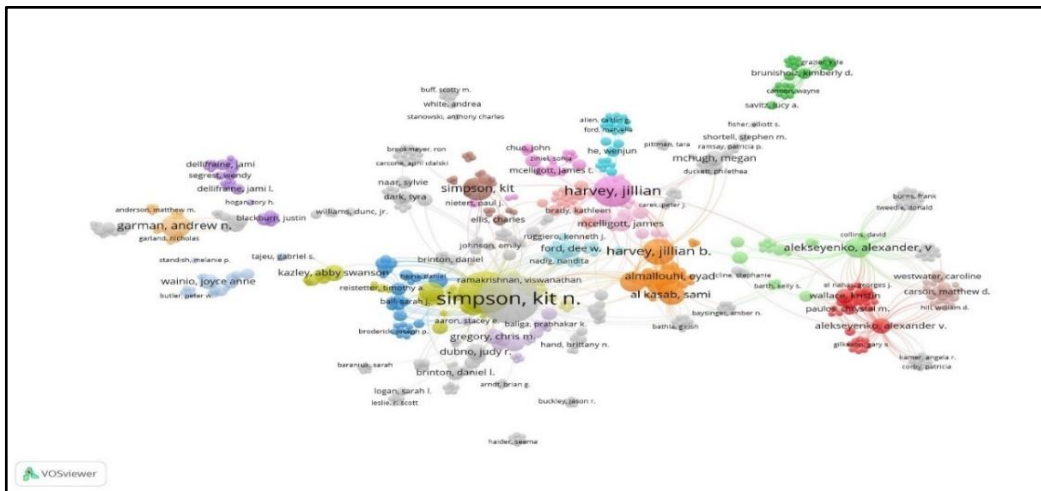
4.2. Sağlık Hizmetlerinde Liderlik ile İlgili Bibliyometrik Analizler

Bu bölümde ortak yazar analizi, yazar atıf analizi, ülke atıf analizi, kurum atıf analizi, anahtar sözcük analizi, metinlerin bibliyografik eşleşme analizi, yazarların bibliyografik eşleşme analizi, yazarların ortak atıf analizi gibi bibliyometrik analiz sonucunda tespit edilmiş olan bulgular raporlanmıştır.

4.2.1. Ortak Yazar Analizi

En az 1 yayın ve 1 atıf kriteri dikkate alınarak en fazla etkileşimde bulunan yazarların ağ haritası Şekil 1'de sunulmuştur. En yüksek bağlantıya sahip isimler arasında yapılan analiz sonuçlarına göre en çok atıf alan yazarların Simpson Annie N. (630), Simpson Kit N. (612), Harvey Jillian N. (238) olduğu tespit edilmiştir. Bu yazarların aynı zamanda en bağlantılı yazarlar oldukları sonucu da ortak yazar analizi sonucunda tespit edilmiştir. Analiz sonucunda 45 küme, 3270 bağlantı ve toplam bağlantı gücünün de 3913 olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 1: Ortak Yazar Ağları

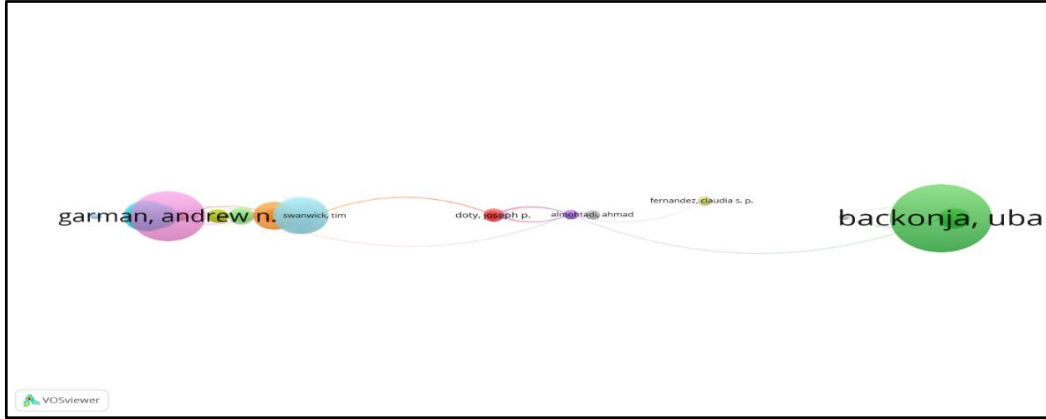

4.2.2. Yazar Atıf Analizi

En az 1 yayın ve 1 atıf kriteri dikkate 2501 birim üzerinden yapılan analiz sonucunda 24 küme 1619 bağlantı ve toplam bağlantı gücü 1858 olarak tespit edilmiştir. En çok atıf alan yazarların

Simpson Annie N. (630), Simpson Kit N. (612), Harvey Jillian N. (238) olduğu tespit edilmiştir (Şekil 2). Analiz sonucunda ayrıca 24 küme 1619 bağlantı ve 1858 toplam bağlantı gücü olduğu görülmüştür.

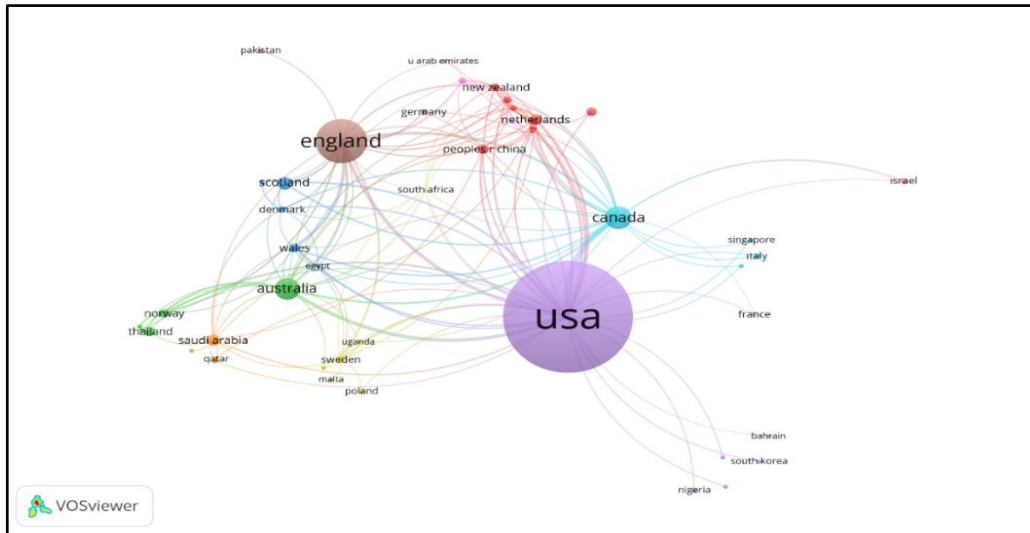
Şekil 2: Yazarlara Ait Atıf Ağı

4.2.3. Ülke Atıf Analizi

En az 1 yayın ve 1 atıf kriterine bağlı kalınarak yapılan ülke atıf analizi sonucunda 47 gözlem birimi ile yapılan analiz sonucunda 13 küme 154 bağlantı ve 294 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. En fazla atıfa sahip olan ülkeler sırası ile: ABD 672 yayına 6907 atıf, İngiltere 154 yayına 1068, Avusturalya 50 yayına 691, Kanada 55 yayına 508, Fransa 6 yayına 311 ve İskoçya 22 yayına 298 atıf ile en çok atıf alan ülkeler arasında yer almaktadır (Şekil 3).

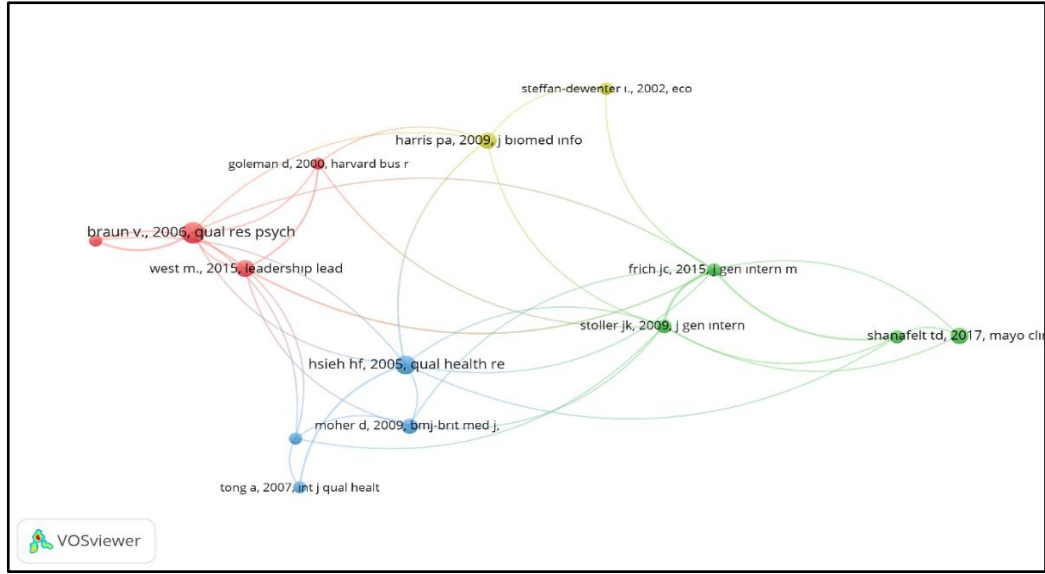
Şekil 3: Ülkelerin Atıf Bağlantıları

4.2.4. Kurum Atıf Analizi

Kurum atıf analiz ağının oluşturulması adına en az 1 atıf ve en az 1 yayın kriteri kullanılarak yapılan değerlendirme sonucunda 984 birim üzerinden gerçekleştirilen analizde 30 küme, 1303 bağlantı ve 1759 toplam bağlantı gücü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Med Univ South Carolina 159 eser, Univ Washington 108 eser, Univ Washington Tacoma 61 eser ile en çok yayın merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 4). Eserlere yapılan atıflar incelendiğinde ise en çok atıf alan eserlerin kurumları büyükten küçüğe doğru Med Univ South Carolina (188 atıf), Univ Washington (108 atıf) ve Univ Michigan (20 atıf) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 8: Ortak Atıf Yapılan Yazarlar Arası Bağlar

5. Sonuç

Bibliyometrik analiz son yıllarda yazarların sıklıkla başvurduğu bir yöntem olmuştur. Bir konu üzerinde çalışma gerçekleştirmek isteyen araştırmacılar; konunun mevcut durumunu, yıllara göre dağılımını, hangi yazarlar tarafından ne sıklıkla çalışıldığını, hangi diğer kavramlarla yakından ilişkili olduğunu ve küresel olarak ne yoğunlukta ilgi gördüğünü anlamak için sıklıkla bibliyometrik analizlerden yararlanma yoluna gitmektedirler. Bu çalışmada da sağlık hizmetlerinde liderlik üzerine gerçekleştirilmiş olan çalışmaların bibliyometrik analizi gerçekleştirilmiştir. Analizler VOSviewer programı ile gerçekleştirilmiş olup, sağlık hizmetlerinde liderlik ile ilgilenecek araştırmacılara yol haritası ortaya koymak adına yazar, ortak yazar, atıf, kurum, ülke, anahtar sözcük analizleri ve bibliyografik eşleşme temelinde önemli ağlar ortaya koymakta ve böylece araştırmacılara ve sağlık politika yapıcılarına önemli bulgular sunmaktadır.

10.05.2024 tarihinde WoS veri tabanında "healthcare leadership" (sağlık hizmetlerinde liderlik) anahtar kelimesi ile tüm alanlarda yapılan tarama sonucunda 1033 esere ulaşılmıştır. Bu eserlerin büyük bir çoğunluğu makale (757) ve derleme makalelerden oluşmaktadır (118). Makaleler dışında 46 kitap bölümü, 18 erken görünüm çalışma olarak ön plana çıkmaktadır. Bunlar dışında bildiri, editoryal içerik, kitap değerlendirmesi ve editöre mektup gibi yayınlar da bulunmaktadır. Sağlık hizmetlerinde liderlik kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların önemli bir kısmı hemşirelik alanında gerçekleştirilirken (%31,36), %8'inin yönetim ve %3,96'sının sağlık politikaları alanlarında gerçekleştirildiği görülmektedir. Sağlık insan gücünün büyük çoğunluğunu hemşirelerin oluşturduğu düşünüldüğünde en çok eser üretilen alanın hemşirelik olması beklenen sonuçlar arasındadır. Sağlık hizmetlerinde liderlik çalışmalarının tarandığı indeksler arasında ESCI, SCI-Expanded ve SSCI gibi önemli olanlar ön plana çıkmaktadır. Gerçekleştirilen çalışmaların yıllara göre dağılımında özellikle COVID-19 gibi tüm Dünya'yı etkilemiş önemli bir salgın sırasında artış gösterdiği tespit edilmiştir. Özellikle 2021-2024 yılları arasında konuya olan ilginin daha da arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Abdi vd., 2022: 2-6; Pallivathukkal, 2021: 3777-3785). COVID-19 vakalarının seyrinde önemli değişikliklere ve ölüm oranının azaltılmasına etkili liderliğin katkısı olduğunu ispat eden çalışmalar bulunmaktadır (Crain vd., 2021: 199-207).

Sağlık hizmetlerinde liderlik alanında yapılan çalışmalarda Simpson K.N., Simpson A.N., Maloney P. ve Harvey J. gibi yazarların en çok yayın yapan araştırmacılar olduğu tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmaların ülkeler açısından değerlendirilmesi sonucunda ise en çok yayının ABD ve İngiltere menşei olduğu tespit edilmiştir. Yayınlar gelen atıflar açısından da benzer şekilde ABD

ve İngiltere menşeli çalışmaların en çok atıf alan eserler olduğu görülmüştür. Anahtar kelime analizi neticesinde sağlık kurumlarında liderlik en çok; liderlik, COVID-19 (Høglge-Hazelton vd., 2021), sağlık hizmetleri, klinik liderlik, tükenmişlik (Yang ve Fry, 2018), depresyon (Guastello vd., 2024), stres (Privitera, 2020), ruhsal sağlık (Gilbert vd., 2024), anksiyete (Abuhammad, 2022), kriz yönetimi (Pallivathukkal, 2021), sağlık çalışanları (Dahleez vd., 2022) gibi kavramlarla beraber çalışıldığı tespit edilmiştir.

Örgütsel amaçlara ulaşabilmek için liderlik önemlidir. Bir sağlık kuruluşunda ise iyi liderlik, önemli olmanın ötesinde, kuruluşun başarısı için kesinlikle hayati öneme sahiptir (Cleary vd., 2018: 65). Modern sağlık sistemi içinde sağlık hizmetlerinin kalitesini artırma baskısı, sürekli artan sağlık talebi ve verimlilik ile üretkenlik ihtiyacı, sağlık uzmanlarının etkili liderliğini zorunlu kılmaktadır (Kumar ve Khiljee, 2016: 63). Liderlik, sadece hastalarda önemli klinik sonuçlar elde etmekle kalmaz, aynı zamanda sağlık hizmeti sağlayıcılarının bağlılığını artırıp tükenmişliklerini azaltarak refahlarını yükseltebilir. Bu nedenle, sağlık hizmetlerinde etkili liderliğin değeri oldukça fazladır (Hargett vd., 2017: 69).

Sağlık hizmetlerinde liderlik oldukça popüler olan ve her yıl ortaya konulan eser sayısı olarak önde gelen konularda biridir. Özellikle sağlık insan gücünden etkili ve verimlilik bir şekilde yararlanmaya olanak sağlayan ve sağlık profesyonellerinin refahını artırma konusunda önemli araçlardan biri olan liderlik, uzun yıllar boyunca da gündemde olmaya devam edecektir. Sağlık insan gücü açığının giderek daha da artıyor olması liderlik kavramını gündemde tutacak en önemli unsurların başında olduğu düşünülebilir. Sağlık hizmetlerinde liderliğin sağlık profesyonellerini önemli düzeyde etkileyen ve özellikle COVID-19'dan sonra sağlık profesyonellerini ciddi düzeyde etkileyen sessiz istifa, sessiz kovulma, iş yaşam dengesi, psikolojik dayanıklılık gibi konularla daha fazla çalışılması gerektiği önerilmektedir.

Bu çalışma sağlık hizmetlerinde liderlik konusunda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara bir rehber niteliği taşımaktadır. Konu ile ilgili olarak en çok esere sahip olan yazarları, en çok atıf alan eserleri, konunun hangi diğer kavramlarla beraber ele alındığını göstermesi açısından çalışmanın araştırmacılara ve literatüre önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Bununla beraber araştırmanın sadece WoS veri tabanından yararlanılarak gerçekleştirilmiş olması, SCOPUS gibi veri tabanlarını kapsamaması nedeniyle birtakım kısıtlılıklar içermektedir. Araştırma ayrıca Türkiye'de bu konuda yapılan çalışmalar konusunda yeterli miktarda bilgi sunmamaktadır. Bundan sonra gerçekleştirilecek olan çalışmalarda Türkiye'deki durumun da değerlendirilmesinin araştırmanın eksik bırakmış olduğu alanları tamamlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın bir diğer kısıtlılığı da arama kelimesi olarak sadece "healthcare leadership" kavramının kullanılmasıdır. Gelecek çalışmalarda "leadership in healthcare", "health care leadership", "leadership in healthcare sector" ve "leadership in healthcare organizations" gibi kavramların da arama kelimesi olarak kullanılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Abdi, Z., vd. (2022). Role of Hospital Leadership in Combating the COVID-19 Pandemic. *Health Services Management Research*, 35(1), 2-6.
- Abuhammad, S. (2022). Preparing for Future Pandemics: Challenges for Healthcare Leadership. *Journal of Healthcare Leadership*, 131-136.
- Akpınar, Ö. (2023). Sporda Liderlik Alanında Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. *Avrasya Spor Bilimleri ve Eğitim Dergisi*, 5(2), 116-132.
- Al-Touby, S. S. (2012). Functional Results-Oriented Healthcare Leadership: A Novel Leadership Model. *Oman Medical Journal*, 27(2), 104-107.
- Aydogdu, A. L. F. (2024). Trends of Publications on Transformational Leadership in Nursing: A Bibliometric Analysis. *Leadership in Health Services*, 37(1), 34-52.

- Baynal Doğan, T. G., vd. (2021). Liderlik Tarzlarının Bibliyometrik Analizi. *Erciyes Akademi*, 35(1), 161-189.
- Budak, F. (2018). Sağlık Yönetiminde Klinik Liderlik. *Ankara: Siyasal Kitabevi*.
- Cleary, S., vd. (2018). Enabling Relational Leadership in Primary Healthcare Settings: Lessons from the Dialhs Collaboration. *Health Policy and Planning*, 33(suppl_2), ii65-ii74.
- Crain, M. A., vd. (2021). Healthcare Leadership in the Covid-19 Pandemic: From Innovative Preparation to Evolutionary Transformation. *Journal of Healthcare Leadership*, 199-207.
- Dahleez, K. A., vd. (2022). Empowering Leadership and Healthcare Workers Performance Outcomes in Times of Crisis: The Mediating Role of Safety Climate. *Journal of Organizational Effectiveness: People and Performance*, 9(3), 401-421.
- Dirik, D., vd. (2023). Post-Truth Kavramı Üzerine Yapılan Çalışmaların Vosviewer ile Bibliyometrik Analizi. *Sosyal Mucit Academic Review*, 4(2), 164-188.
- Eren, E. (2013). *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası (9. Baskı)*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.
- Gilbert, M.-H., vd. (2024). Leading Well and Staying Psychologically Healthy: The Role of Resources and Constraints for Managers in the Healthcare Sector. *Journal of Health Organization and Management*, 38(1), 70-91.
- Guastello, A. D., vd. (2024). Predictors of Professional Burnout and Fulfilment in A Longitudinal Analysis on Nurses and Healthcare Workers in the COVID-19 Pandemic. *Journal of Clinical Nursing*, 33(1), 288-303.
- Gün, İ., ve Aslan, Ö. (2018). Liderlik Kuramları ve Sağlık İşletmelerinde Liderlik. *Journal of Health and Nursing Management*, 5(3), 217-226.
- Hargett, C. W., vd. (2017). Developing A Model for Effective Leadership in Healthcare: A Concept Mapping Approach. *Journal of Healthcare Leadership*, 69-78.
- Hølge-Hazelton, B., vd. (2021). Health Professional Frontline Leaders' Experiences During the COVID-19 Pandemic: A Cross-Sectional Study. *Journal of Healthcare Leadership*, 7-18.
- Jeyaraman, M. M., vd. (2018). Return on Investment in Healthcare Leadership Development Programs. *Leadership in Health Services*, 31(1), 77-97.
- Kaya, E., ve Küçükçene, M. (2023). Türkiye'de "Liderlik" Çalışmaları (1983-2021): Bibliyometrik Bir Analiz. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 75-94.
- Keklik, B. (2012). Sağlık Hizmetlerinde Benimsenen Liderlik Tiplerinin Belirlenmesi: Özel Bir Hastane Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 73-93.
- Koçel, T. (2015). *İşletme Yöneticiliği (16. Baskı)*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.
- Kumar, R. D. (2013). Leadership in Healthcare. *Anaesthesia & Intensive Care Medicine*, 14(1), 39-41.
- Kumar, R. D., ve Khiljee, N. (2016). Leadership in Healthcare. *Anaesthesia & Intensive Care Medicine*, 17(1), 63-65.
- Lee, E., vd. (2019). Reimagine Health Care Leadership, Challenges and Opportunities in the 21st Century. *Journal of PeriAnesthesia Nursing*, 34(1), 27-38.
- Özdemir, H. N. Ç., vd. (2019). Sağlık Yöneticilerinin Liderlik Özellikleri. *OPUS International Journal of Society Researches*, 13(19), 2893-2907.

- Pallivathukkal, J. (2021). Healthcare Leadership in Times of Crisis—An Overview of COVID-19 Crisis Management and Its Effect on Economy. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 3777-3785.
- Privitera, M. R. (2020). Human Factors/Ergonomics (Hfe) in Leadership and Management: Organizational Interventions to Reduce Stress in Healthcare Delivery. *Health*, 12(9), 1262-1278.
- Sonnino, R. E. (2016). Health Care Leadership Development and Training: Progress and Pitfalls. *Journal of Healthcare Leadership*, 19-29.
- Stefl, M. E. (2008). Common Competencies for All Healthcare Managers: The Healthcare Leadership Alliance Model. *Journal of healthcare management*, 53(6).
- Şahne, B. S., ve Şar, S. (2015). Liderlik kavramının tarihçesi ve Türkiye’de ilaç endüstrisinde liderliğin önemi. *Marmara Pharmaceutical Journal*, 19(2), 109-115.
- Uysal, Ş. A., vd. (2012). Hastane Yöneticilerinin Liderlik Özellikleri ile Çalışanların İş Üretkenlik Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 15(1), 25-57.
- Yang, M., ve Fry, L. (2018). The Role of Spiritual Leadership in Reducing Healthcare Worker Burnout. *Journal of Management, Spirituality & Religion*, 15(4), 305-324.

A BIBLIOMETRIC ANALYSIS ON HEALTHCARE LEADERSHIP BY USING VOSVIEWER

Extended Abstract

Aim: Leadership in healthcare organizations is one of the indispensable management approaches for the effective and efficient delivery of services. It is a well-known fact that effective leadership prevents resource wastage in healthcare services, improves the quality of the provided healthcare, enhances employee performance and job satisfaction, and increases the organizational commitment of healthcare workers. The increase in leadership studies conducted in the healthcare field, especially during significant crises, is also an important indicator of the need for leaders. In this context, presenting an overview of the works produced on leadership in healthcare is valuable to understand the extent of the need for leadership in the healthcare field. For this purpose, the aim of the present study was to evaluate the studies conducted on leadership in healthcare through bibliometric analysis method and to present an overall view. Within the bibliometric analysis the overview of the scientific output in the field of healthcare leadership was assessed.

Method(s): The study was conducted by querying the Web of Science (WoS) database. The analyses were conducted using the VOSviewer program and the Web of Science database. Programs such as Bibexcel, Citespace, Scimat, and VOSviewer are used to conduct bibliometric analyses. In this study, the publications covered in the WoS Core Collection were analyzed bibliometrically using VOSviewer (v.1.6.20). The use of the WoS database in the research is an important indicator of reliability, enhancing the credibility of the study. A search conducted on May 10, 2024, using the keyword "healthcare leadership" and selecting "all fields" yielded 1,032 results.

Findings: The first study was conducted in 1997, while the most recent studies were conducted in 2024 in the field of healthcare leadership. Among these works, 757 were articles, 118 were review articles, 46 were book chapters, 18 were early view studies, and the remaining are composed of conference papers, editorial content, book reviews, and letters to the editor. When examining the fields in which the studies were conducted, it was found that 31.36% were in the field of nursing, 8% in management, 3.96% in health policy, and 2.51% in health literacy and telemedicine. It is observed that there has been a significant increase in studies on the concept of leadership in healthcare, especially after COVID-19 and in recent years. Indexes of published works on the healthcare leadership were as follows: 43.27% (447) were indexed in the Emerging Sources Citation Index (ESCI), 42.59% (440) in the Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED), and 33.30% (344) in the Social Sciences Citation Index (SSCI). Authors with the most publications on healthcare leadership were Simpson K.N. (63 works), Simpson A.N. (47 works), Maloney P. (28 works), and Harvey J. (27 works) and the most published papers belong to the USA and England. In parallel with the number of papers owned, the same authors got the most citation numbers. According to the keyword analysis, it has been concluded that the most commonly used keywords along with healthcare leadership were healthcare services, COVID-19, healthcare, health care, clinical leadership, and management.

Conclusion: This research offers an extensive examination of academic papers pertaining to healthcare leadership. Through analysis, it unveils patterns within the literature, shedding light on the trajectory of interest in healthcare leadership over time and highlighting emerging topics. By conducting a bibliometric analysis, this study provides a comprehensive assessment of the literature on healthcare leadership, thereby assisting future researchers in pinpointing novel areas of inquiry and key focal points within this domain. This study serves as a guide for researchers interested in conducting research on leadership in healthcare services. It is believed that the study will make significant contributions to research and the literature by showcasing the authors with the most publications, the most cited works, and demonstrating how the topic is addressed in conjunction with other concepts.
